

Dossier de Premsa
Any Francesca Bonnemaïson

150

Francesca
Bonnemaïson

Any Francesca Bonnemaison

El Govern de la Generalitat de Catalunya ha aprovat commemorar de manera oficial els 150 anys del naixement de Francesca Bonnemaison i Fariols (Barcelona, 1872- 1949), una de les dones més populars dels primers trenta anys del segle XX, vinculada als moviments pedagògics i culturals a l'entorn de les dones i els seus aprenentatges.

Francesca Bonnemaison i Fariols fou la fundadora de l'Institut de Cultura i de la Biblioteca Popular de la Dona l'any 1909 i, com a tal, una gran promotora de l'educació femenina. Fou una activista incansable que participà en la recuperació de la llengua, la cultura i la tradició catalanes i que s'implicà en la política als anys republicans. Va aconseguir mobilitzar i sensibilitzar a l'entorn del seu projecte feminista bona part de la intel·lectualitat del seu temps.

L'Institut Català de les Dones i la Diputació de Barcelona impulsen els actes de reconeixement i divulgació de la trajectòria d'aquesta dona que s'implicà definitivament en l'educació de les dones catalanes, fet que va possibilitar-los l'accés al món del treball o als ensenyaments superiors.

Al llarg de l'any es desenvoluparan actuacions sota els eixos següents:

- Pedagogia i educació de les dones.
- Foment de la lectura com a forma d'apoderament de les dones.
- Promoció de la llengua i la cultura catalanes.
- Activisme feminista i campanya a favor del vot femení.

Actuacions Any Francesca Bonnemaison

Dins del marc de l'Any Francesca Bonnemaison es realitzaran les següents activitats:

Exposició itinerant

Amb la finalitat de posar en valor la figura de Francesca Bonnemaison i Farriols, es dissenyarà una exposició itinerant que s'incorporarà al [catàleg de mostres divulgatives de l'Institut Català de les Dones](#), la qual s'oferirà acompanyada de conferències i visites guiades. Es tracta d'una mostra de petit format de les accions de Francesca Bonnemaison i Farriols, que posa en valor l'Institut de Cultura de la Dona i la Biblioteca Popular de la Dona. Constarà de fotografies, anuncis de publicitat, gràfica de l'època en el context de la Barcelona de finals dels segle XIX i mitjans del segle XX.

Es preveu una itinerància de la mostra per tot el territori català i, molt especialment, per municipis que van acollir subseus de les entitats vinculades amb l'obra de Francesca Bonnemaison i Farriols. S'inaugurarà a mitjans d'octubre de 2022, coincidint amb l'acte central commemoratiu.

Acte Central de l'Any Francesca Bonnemaison

Acte central commemoratiu centrat en la figura i el llegat de Francesca Bonnemaison i Farriols, que comptarà amb una conferència magistral a càrrec de la comissària Dolors Marín i Silvestre sobre la vida i obra de Francesca Bonnemaison i Farriols. En l'acte es donaran a conèixer també totes les activitats i els recursos desenvolupats per difondre la seva figura: l'exposició itinerant, l'edició en línia de les rondalles, el receptari, etc. Aquest acte està previst pel 18 d'octubre de 2022 a l'Espai Francesca Bonnemaison de Barcelona.

Reedició de la biografia de la Francesca Bonnemaison

Reedició i actualització de la biografia [Francesca Bonnemaison: educadora de ciutadanes](#), a càrrec de la seva autora i comissària de l'any, Dolors Marin i Silvestre. Inclou les recerques realitzades a l'entorn de la seva figura i obra d'ençà de la primera edició d'aquest llibre l'any 2004. La presentació pública està prevista per a la primavera de 2023.

Altres accions divulgatives

Per tal de difondre el llegat de la Francesca Bonnemaison i Farriols al públic en general, es portaran a terme diverses activitats pedagògiques i divulgatives entorn a la seva figura i les diferents facetes de la seva obra, a partir de la tardor-hivern de 2022:

- Difusió en línia del recull de receptes.
- Difusió en línia d'un recull de llegendes i contes tradicionals catalans, traduïts i elaborats per Francesca Bonnemaison i Farriols i Narcís Verdaguer i Callís sota el pseudònim Franar
- Rutes urbanes sobre Francesca Bonnemaison i Farriols i el seu temps, entre d'altres.

Campanya a les xarxes socials Francesca Bonnemaison i Farriols

Està previst difondre continguts d'interès a les xarxes socials entorn a la figura de Francesca Bonnemaison i Farriols, que quedaran recopilats sota el *hashtag* [#AnyFrancescaBonnemaison](#), a partir de l'estiu de 2022. També s'ha creat un [espai web](#) per a difondre els recursos de l'Any Francesca Bonnemaison.

Qui és Francesca Bonnemaïson i Farriols?

Francesca Bonnemaïson i Farriols, popularment coneguda com *Paquita*, o com a *Francesca Bonnemaïson de Verdaguer* (a causa del seu matrimoni que l'emparentava amb el poeta Mossèn Cinto Verdaguer), fou una de les dones més importants de la cosmogonia popular catalana dels anys vint i trenta del segle XX. Francesca Bonnemaïson i Farriols va consolidar una obra pionera en l'educació de les dones catalanes, l'Institut de Cultura i Biblioteca Popular de les Dones, conegut popularment com *La Cultura*, una abreviació prou significativa del que representava per a centenars de noies barcelonines que des de 1909 fins 1936 van transitar per la seva institució.

Filla d'uns propietaris d'una botiga de roba situada a la mateixa Rambla de Barcelona, va tenir el privilegi de ser educada en la lectura, l'escriptura, els idiomes, el dibuix, etc., un aspecte no massa comú dins les classes menestrals i comercials catalanes, ja que pensaven, tradicionalment, que les noies estaven destinades al matrimoni i poca cosa més.

També va gaudir del contacte amb la natura, l'excursionisme i els cavalls, a causa de l'origen pirinenc del pare. Aquesta educació poc convencional, unida al catolicisme i al nacionalisme dels anys de la Renaixença, van conformar el seu caràcter, que la va dur a freqüentar els Jocs Florals catalans dels que fou elegida Reina, una de les més joves d'aquells anys. Fou en aquest ambient cultural en què va conèixer el que seria el seu marit, el jove advocat i cosí de Jacint Verdaguer, en Narcís Verdaguer i Callís, actiu en el món del periodisme i la jurisprudència catalana i tutor del jove Francesc Cambó. La parella va publicar un extens recull (més d'una centena) de contes i relats tradicionals europeus que van publicar al setmanari *La Veu de Catalunya* entre 1894 i 1898.

A la mort del seu marit, Francesca Bonnemaïson i Farriols es va dedicar plenament a la tasca educadora de les dones, tant les de la classe obrera com de la classe benestant, que acudien entusiasmades a les classes ofertes per grans figures de la cultura d'aquells anys. La institució va assolir un sòlid

prestigi europeu i la visitaven nombroses i destacades personalitats. La Biblioteca va passar d'uns modestos centenars de volums al 1909, a 5.000 el 1911 i a depassar els 23.000 el 1936, a banda de les subscripcions de les més prestigioses revistes femenines i de modes europees del seu temps i que es podien consultar lliurement.

L'Institut de Cultura va passar de l'alfabetització dominical de grups de noies a la parròquia de Santa Ana (dues hores després de la missa dominical) al trasllat a una nova seu provisional (el 12 del carrer d'Elisabets) i, poc després, el 1922 al gran palau del Bielsa del carrer de Sant Pere Més Baix. Bonnemaison hi va empenyorar la seva fortuna personal en aquella tasca i la nova seu fou inaugurada pel president de la Mancomunitat de Catalunya, el Sr. Josep Puig i Cadafalch. Per primera vegada a la història de la ciutat, les dones van poder acudir a escoltar conferències, realitzar cursets i seminaris, o matricular-se de diversos aprenentatges (idiomes, tenidoria de llibres, arts decoratives, pintura i dibuix, patronatge i labors, literatura i escriptura, geografia comercial, taquigrafia, dactilografia, economia política, geometria, cuina, botànica, etc.). Aquestes dones van conformar les primeres treballadores i funcionàries catalanes en uns anys en què fou molt difícil l'accés a les universitats i als ensenyaments superiors especialitzats. Consta que el curs de 1934-1935 hi havia matriculades 6.200 alumnes.

Un gran avenç de l'Institut fou l'establiment d'una activa borsa de treball per a les alumnes, ja que fàbriques, comerços i institucions demandaven noies formades per aquesta institució. La mitjana de col·locacions fou de 1.600 treballadores cada curs.

Cal destacar l'avenç que presentava l'Institut de Cultura: moltes de les alumnes van participar en activitats gimnàstiques i de natació promocionades des de la nova seu de la institució (a la platja de Badalona) en una clara vocació de modernització de les activitats de les dones catalanes, que van passar d'estar recloses a la llar a relacionar-se en els espais de lleure i els esports de competició.

Durant els anys republicans, Francesca Bonnemaison i Fariols va fer campanya a favor del vot de les dones i es va presentar com a candidata de la Lliga Catalana a les eleccions de 1934, on no fou elegida i en la qual el seu partit va patir una important derrota. En aquest context, va fer una gran campanya de conferències i propaganda. Tot i tenir més de seixanta anys, la seva empena semblava no tenir límit.

La Guerra Civil va estroncar d'arrel l'obra de Francesca Bonnemaison i Fariols, ja que va fugir a Suïssa i des d'aquell país col·laborà amb Francesc Cambó en diverses tasques d'ajuda al bàndol dels nacionals, tot i que la seva participació fou minsa. A partir de 1939 no va voler implicar-se amb el nou gir que prenién les flamants autoritats del país, ni amb la tasca repressiva sobre les classes treballadores i els activistes polítics republicans. Mai va tornar a la seu del potent Institut de Cultura i Biblioteca Popular de les Dones, que va passar a mans de la nova Diputació de Barcelona i es va transformar en una seu de la Falange, on les dones foren desposseïdes dels drets que havien adquirit en el període republicà, i on l'ensenyament de les mateixes ja no tindrà res a veure amb l'obra desplegada per la seva fundadora que, decebuda, es va dedicar a d'altres activitats lligades al catolicisme català i la beneficència.

Comissària de l'Any Francesca Bonnemaison i Farriols

Dolors Marin i Silvestre

Professora de ciències socials i historiadora. Doctora per la Universitat de Barcelona (1995) i estudis de Sociologia (1976-1980) a l'Institut Catòlic d'Estudis Socials de Barcelona (ICESB).

És autora de varies publicacions d'història cultural, social i política de les classes treballadores catalanes. Els darrers anys ha investigat sobre les trajectòries de les dones dins el context industrial i les seves relacions amb l'associacionisme, el coneixement i les publicacions.

Ha treballat com a comissària de diverses exposicions i també com a documentalista i guionista en mitjans audiovisuals. Actualment col·labora dins de grups de recuperació de Memòria Històrica a les Illes Balears (Memòria de Mallorca) i a Catalunya (Marxa-Homenatge als Maquis).

És autora de la biografia de Francesca Bonnemaison publicada el 2004, *Francesca Bonnemaison: Educadora de ciutadanes*.

Entre d'altres textos acadèmics i de divulgació, ha publicat:

- Escenarios de la memoria. Mujeres obreras en el Raval. Barcelona: 2019, Associació Cultural El Lokal.
- Espiritistes i lliurepensadores: dones pioneres en la lluita pels drets civils. Barcelona: Angle, 2018.
- Anarquismo: una introducción. Barcelona: Ariel, 2014. Traducció i edició a Dinamarca, 2022.
- Anarquistas: un siglo de movimiento libertario en España. Barcelona: Ariel, 2010.

- Memòria històrica dels ateneus a Catalunya: un patrimoni de pràctica associativa i una història que cal rescatar. Barcelona: Fundació Ferrer i Guàrdia, 2010.
- La Semana Trágica: Barcelona en llamas, la revuelta popular y la Escuela Moderna. Madrid: Esfera de los Libros, 2009.
- Clandestinos. El maquis contra el franquismo, 1934-1975. Barcelona: Plaza y Janés, Ediciones de 2002 y 2005, y otra edición de RBA, 2006.
- 100 Anys d'Ajuntament. L'Hospitalet, Ajuntament, 1995.

És coautora de diversos llibres:

- Amb Jordi Martí Font (2021): Història de l'anarquisme als Països Catalans. Barcelona, Pagés Editors.
- Amb Salvador Palomar (2006 i reed.2008): Els Montseny Mañé: un laboratori de les idees. Reus: Arxiu Municipal de Reus.
- Amb Agnès Ramirez (2004): Editorial Nova Terra 1958 – 1978, Un referent. Barcelona: Editorial Mediterrània.
- Amb Àngels Marín (2004): Cornellà: 25 anys d'Ajuntament democràtic. Cornellà: Ajuntament.
- Amb Lluís Calvo (2000): Topografies de l'imaginari: Surrealisme i Antropología. Barcelona. Publicaciones de la Residència d'Investigadors del Consejo Superior de Investigaciones Científicas (CSIC) -Generalitat de Catalunya.